

Die uw jeugd vernieuwt als die van een arend

De Reformatie

Weekblad tot ontwikkeling van het gereformeerde leven

In dit nummer

Kunst - J.M. de Jong
De Aanbidding door de herders 232

Kerkelijk leven - J.H. Kuiper
Alle reden om blij te zijn 233

Kerkelijk leven - E.A. de Boer
Voorstel voor een bijzondere synode 236

Meditatief - J.B. de Rijke
Worship 237

Wandelen met God - B. Luiten
Echt één 238

Aan de broederweg - J. van Bruggen
De andere stad I 240

Boekbesprekingen - H. Veldman
Kerkhistorische agenda 2007 243
Abraham Kuyper na 'de storm' 244

*Lied van de week, Uit de kerken,
Persberichten*

*Redactie, medewerkers en uitgever van De Reformatie wensen alle lezers
goede feestdagen en een gezegend 2007*

De Aanbidding door de herders

kunst

Omstreeks 1515 schilderde de *Meester van de Morrisontriptiek* deze kerstvoorstelling, die tegenwoordig als een *Aanbidding der herders* te boek staat. Het schilderij (45x31 cm) is een van de hoogtepunten van de speciale kersttentoonstelling *Zin in Kerst - Engelen in het Catharijneconvent te Utrecht*.

J.M. de Jong ■

Door de lijst van het schilderij lijkt het alsof we door een raam in de stal kijken. Alle personen staan min of meer naar ons toe gericht, waardoor het wel een toneelstukje lijkt. Dat wordt nog versterkt door de afsnijdingen van de figuren links en rechts. Ook de voorgrond is maar klein, zodat de suggestie heel sterk is dat we met onze neus op het tafereel staan.

De stal is eigenlijk een ruïne. We zien een aantal raamopeningen zonder vensters. De muur bovenin is afgebrokkeld. Bedoeld zijn de resten van het huis van koning Davids familie in Bethleem. Daar vandaan komt nu een nieuwe koning, nazaat van David, de wereld binnen. Op de achtergrond zien we een glooiend landschap met een boerderij.

De pasgeboren Christus ligt naakt en onschuldig in een stenen voederbak. Links liggen twee engelen geknield voor de heiland. Moeder Maria buigt zich in aanbidding voorover naar haar kind. Ze is gekleed in een prachtige hemelsblauwe mantel. Haar goudblonde haar golft over haar rechter schouder. Jozef, links achter de engelen, is uitgebeeld als een oude man, zoals de middeleeuwse traditie hem zag. Daar achter komen twee herders de bouwval binnen wandelen. De rechter staat op het punt zijn kap af te doen. De linker neemt als groet voor het kind zijn hoed af.

Aanbidding door de engelen

De kunstenaar heeft in zijn compositie op twee manieren de aandacht op het kindje Jezus gericht. Allereerst heeft hij er voor gezorgd dat alle figuren in de richting van de kribbe kijken. Er loopt daarnaast ook een verticale richting door het schilderij. De engel in de roze mantel en de herder die zijn hoed af neemt, spelen daarin een belangrijke rol. Vanaf de ronde boog boven de herder loopt een lijn door de hand van de herder en het gezicht van de engel naar het Kind in de kribbe. Deze kijkrichting wordt versterkt door de zijkant van de raamopening.

Het licht komt van links boven. Dat is goed te zien op het gezicht van Jozef en de schaduw op

de kleding van de engelen en Maria. Opvallend is dat het licht geconcentreerd is op de engelen, Maria en het kind. Daar moet de aandacht van de toeschouwer uiteindelijk terecht komen. Dat is het hoofdonderwerp van dit schilderij: de *aanbidding* van Jezus door *de engelen en Maria*. Dat krijgt verder accent door een soort van estafettebeweging. De linker engel begint zijn handen naar elkaar te brengen, de rechter staat op het punt zijn handen te vouwen en Maria is geheel in gebed verzonken. Daar mogen we als gelovige toeschouwer ons bij aansluiten: de aanbidding van de pasgeboren heiland. De herders en Jozef hebben alle drie een wezenloze uitdrukking op hun gezicht. Ze spelen slechts een rol als decor in de voorstelling. Dat verklaart ook waarom de rechter herder met een brandende lamp loopt terwijl het duidelijk dag is.

Zin in Kerst

Tot en met 7 januari 2007 zijn volwassenen én kinderen van harte welkom op de kersttentoonstelling van Museum Catharijneconvent aan de Lange Nieuwstraat 38 te Utrecht. Dit jaar staat alles in het teken van de engel. *Zin in Kerst-Engelen* vertelt het kerstverhaal aan de hand van engelen in sculpturen, op prenten en schilderijen en natuurlijk in kerststallen. Tijdens de kerstdagen is het museum gewoon open.

De moeite van het bekijken waard op de tentoonstelling is ook de Napolitaanse kerststal die al jarenlang in het bezit van het museum is. Deze 18^e-eeuwse kerstgroep bestaat uit meer dan zestig beelden. Naast Maria, Jozef en het kindje Jezus is de kerststal uitgebreid met een bonte schare volkstypen: marktkooplui, straatzangers, muzikanten en bedelaars.

Jan de Jong geeft les in kunstvakken aan de GSRandstad in Rotterdam en doceert kunst- en cultuurwetenschap aan de EH te Amersfoort.

Alle reden om blij te zijn

Voor veel mensen is dat helemaal niet een moeilijke vraag. Plezier in het leven, daar gaat het om. Helaas is het niet haalbaar om elke dag daarin het maximale te halen, maar in het weekend moet het kunnen. Maandagmorgen kom je dan uitgefeest met een duffe kop op je werk/school en moet er niet teveel gezeurd worden. De televisie komt aan dit verlangen tegemoet en het aantal pretzenders explodeert in dit digitale tijdperk.

Blijdschap is dan gekoppeld aan een zak vol geld. Je geluk kan niet op als je het winnende lot trekt of de laatste vraag bij de weggeefquiz goed kunt beantwoorden. En als je dan, gekoppeld op goed geluk aan een mooie partner, ook nog eens op reis mag, is het helemaal geweldig.

J.H. Kuiper ■

Wat is blijdschap

We beseffen best wel, dat dit natuurlijk niet blijvend is. Vrij snel is de droom over. Het is wel eens onderzocht of mensen die een grote prijs in de loterij winnen, daar nu echt gelukkiger van worden. Dat bleek niet zo te zijn. Even is er dat heerlijke moment. Dan gaat het gewone leven weer verder. Geluk is iets van enkele momenten. Daarna regeert de grijsheid in ons bestaan. Een van de afleveringen van de al wat oudere detectiveserie Morse gaat erover, hoe jongeren na een toppunt van extase en geluk onder invloed van housemuziek en pillen de dag erna zelfmoord plegen. Dat éne moment is onherhaalbaar. We weten dat best. Maar het verlangen blijft. Een verlangen naar iets beters in deze wereld. Een verlangen waarin we willen ontstijgen aan de saaiheid van ons dagelijks bestaan. We zoeken blijdschap.

Blijdschap in de kerk

Geen wonder, dat ook onder veel christenen de vraag naar echte blijdschap in de kerk opklinkt. Dat is ook vanuit de Bijbel heel goed te verklaren. Het Oude Testament spreekt over jubelen en juichen. Mensen zullen uitzinnig van vreugde zijn over het heil van de Here. Wat je nu hoort in de voetbalstadions, past ook bij het volk van God. Uiteraard denk ik dan niet aan de stuitende spreekkoren, maar aan het gejuich bij een mooie actie. Die klank heeft dat woord juichen en jubelen.

Zie daarvoor Zefanja 3. Deze profeet weet heel radicaal de onheilsboodschap van de Here te brengen aan een volk, dat in valse gerustheid leeft: de Here is ver weg; je hebt van Hem geen last. Hij is zo radicaal, dat je het gevoel hebt: er blijft helemaal geen lichtpuntje meer over. Totdat hij de heilsboodschap van de Here mag brengen. Dan is hij ook radicaal. Het volk zal juichen en jubelen. Als je nu beelden ziet van het bevrijdingsfeest dat Nederland vierde in 1945, kun je daarbij wat indenken. Na vijf moeilijke en donkere jaren brak opeens het licht van de vrijheid door. Blijdschap. Het volk van God heeft nog veel meer redenen om blij te zijn. Blijdschap is dus een goed onderwerp voor de kerk en voor een blad ter opbouw van het kerkelijk leven:

*Verheug u in de Here, alle vromen,
u mag tot God met grote vreugde komen
(Ps. 32:5, berijmd)*

Wanneer ik dit zo opschrijf, besef ik, dat heel veel mensen daar moeite mee hebben. Die psalm wordt opgegeven en de broeders en zusters zingen hem heel mat. Hoe kan dat? Ligt dat aan de melodie? Ik heb ook wel eens iemand zien swingen in de kerk bij het zingen van deze psalm. De melodie zal dus wel niet de voornaamste factor zijn, hoewel het in zijn algemeenheid en zonder iets nadeligs te zeggen over de melodie van Psalm 32 natuurlijk waar is, dat goede muziek het hart vrolijk maakt. Die kan er zeker bij helpen. maar ik denk, dat het een andere reden heeft.

Die reden komt naar voren wanneer we ons confronteren met de oproep, die Paulus enkele keren herhaalt: Laat de Heer uw vreugde blijven; (Filippenzen 4:4 vergelijk 1 Thessalonicenzen 5:16: nog wel: wees altijd verheugd). Soms merk je dat mensen daar geweldig boos om worden. Want ze hebben helemaal geen reden om blij te zijn. Hoe kan Paulus dat dan zomaar

bijv. aan Titus 3:4: *toen de goedheid en mensenliefde van God openbaar zijn geworden...* Paulus heeft het dan niet speciaal over de geboorte van Christus, maar tekent heel zijn leven als het openbaar worden van Gods mensenliefde. Zongen de engelen daar ook niet van: *vrede op aarde voor alle mensen die hij liefheeft*. Sinds de komst van Christus is alles grondig veranderd.

reden voor blijdschap is niet een stemming, die we hebben of niet hebben, maar gaat terug naar wat er gebeurd is

zeggen. Er staan ook andere dingen in de Bijbel: *Als je zingt voor iemand die bedroefd is, is het of je je ontkleedt op een koude dag, of azijn op loog giet*, Spreuken 25:20. Dat past niet. Als je niet in de stemming bent om blij te zijn, is elke hint in die richting een kwelling. Je kunt jezelf niet in extase brengen en je zo boven je verdriet uittillen. Het komt daarna dubbel hard terug. Daarom zijn de feestdagen zo moeilijk voor wie het echt moeilijk heeft. Je alleen-zijn komt dan op je af. Misschien heb je vorig jaar nog wel met je man/vrouw die dagen doorgebracht, maar nu alleen. De blijdschap en gezelligheid van andere mensen onderstreept de kou in je eigen bestaan. daar hoeft nog geen greintje jaloersheid bij te zijn.

De engelenboodschap: blijdschap

Toch gaat de eerste kerstpreek die gehouden wordt over blijdschap. Dat was de boodschap die klonk in de velden van Bethlehem. Dat vertelt de engel aan de herders, die 's nachts de wacht hielden en behoorlijk schrokken van die vreemde verschijning. Hij vertelt ze dat hij goed nieuws brengt dat heel het volk met vreugde zal vervullen. Dat is het eerste wat hij zegt.

Kennelijk is dat typerend voor het geloof. Vreugde. Blijdschap. Het is goed om dat te bedenken. Gelovigen mogen weer blij zijn. Als Paulus zijn oproep doet om altijd blij te zijn, heeft hij het dus niet over een bijna niet te bereiken doel, dat misschien weggelegd is voor de vrolijke geesten onder ons, maar dan spreekt hij over wat je geloof nu eigenlijk kenmerkt. Over wat het draagt. Wat dus ook je leven draagt.

Alle reden om blij te zijn

De engel vertelt precies de reden voor de blijdschap. De Heiland is geboren. Christus, de Here, in de stad van David. Daar zit een tegenstelling in met wat andere mensen bedoelen, die het ook over heil hebben. Dé Heiland. Het Nieuwe Testament tekent die komst van Christus met de meest sprekende woorden. Denk

Wie blij wil zijn in het geloof, doet goed te bedenken, dat ons geloof rust op de historische omwenteling, die begon bij de geboorte van Jezus Christus. Reden voor blijdschap is niet een stemming, die we hebben of niet hebben; is niet een buiten jezelf zijn van plezier op zich, maar gaat terug naar wat er gebeurd is. Toen en toen.

Op veel andere plaatsen komt dat naar voren. We noemen Romeinen 6: wij krijgen door de doop deel aan de geschiedenis van Christus. Die wordt de onze. Dat betekent, dat wij met Hem opgestaan zijn in een nieuw leven. En in Colossenzen 3 schrijft Paulus ons stervensbericht: *U bent immers gestorven, en uw leven ligt met Christus verborgen in God*. Het is realiteit. Geloof is niet iets van tussen je oren, maar berust op de feiten. Zo kan blijdschap de dragende grond in ons leven zijn. Onze blijdschap rust in het werk van onze Heiland voor ons. Op wat Hij gedaan heeft.

Daarmee is het een totaal andere blijdschap dan het plezier dat je in deze wereld kunt hebben. We hebben aan het begin van dit artikel gezien, dat die eigenlijk alleen maar te bereiken is door een vlucht uit de werkelijkheid. De zekerheid die je daarbij hebt is, dat aan alle goede dingen een einde komt. Daarom: pluk de dag. Morgen is het misschien uit met de pret. Maar wie Christus als zijn heiland heeft leren kennen, merkt, dat het heil dat Hij geeft, blijvend is. Ook op maandagmorgen aanwezig is en elke keer opnieuw je leven kan vullen. In die blijdschap van het geloof klinken zo heel diepe tonen door. Een van de vrolijkste liederen is immers: *o Mensch, beweine dein Sünden gross*. We kennen de eerste regel uit de muziek van Bach en dan denk je snel dat de rest ook wel in het teken van het bewenen zal staan. Maar die gaat juist over de blijdschap die er in je leven komt. Net als in Psalm 32: wie leert zijn schuld te belijden, verantwoordelijkheid te nemen voor zijn eigen keuzes, verandert van slachtoffer in navolger. De droefheid over je eigen zonde en onmacht is de weg naar de echte blijdschap.

Wij zijn niet meer dan Christus, onze Here

Je kunt met zo'n gegeven een verkeerde kant uit. Wanneer je namelijk van dit gegeven een verbod zou maken om ooit bedroefd te zijn. Wanneer je bijvoorbeeld zou denken, dat je daarom niet in de rouw zou mogen zijn, of als christen niet depressief zou kunnen zijn. Dan wordt de oproep om blij te zijn een last, waaraan je bezwijken kunt. En je onvermogen om blij te zijn, kan dan zomaar een extra last worden: zie je wel, dat kan ik ook al niet. Maar dan mag je letten op het leven van die Heiland. Er is vaak op gewezen, dat we nergens lezen, dat Christus lacht. Wel, dat Hij weent. Zo werd dan een echt christelijke blijdschap verdacht gemaakt. Christenen zijn ernstige mensen vanuit die visie. Die alles 'serieus' nemen. Die kant gaan we niet op. God vindt het prachtig, als mensen, die Hij gemaakt heeft en die gebukt gaan onder de zonde, weer vreugde in het leven mogen kennen. Dat belooft Hij ook in zijn woord. We hebben dat hierboven al gezien, bijvoorbeeld bij Zefanja. Maar aan de andere kant: wie zegt, dat wij meer zijn dan onze Heiland. Even afgezien van de vraag, of het beeld van Christus die alleen

ook geen vlucht uit de harde werkelijkheid. Er is door lijden heen volmaaktheid. Eén zijn met Christus betekent één zijn met zijn opstanding, en tegelijk ook één zijn met zijn dood. Wij worden gelijkvormig aan zijn dood om zo ook te komen tot de opstanding uit de doden, (Filippenzen 3:11).

Je hoeft het lijden van de mens nog niet te verheerlijken om toch te zien, dat de moeite van het leven niet in mindering hoeft te komen op de blijdschap van het geloof. Je hoeft zelfs die blijdschap niet te 'voelen' om toch te weten dat de dragende grond onder je leven die blijdschap in Christus is. In de woestijn van het leven, waarin ieder mens verkeert, mag je weten dat je bestaan zin heeft 'in Christus'. De moeite van het leven blijven. En tegelijk word je vervuld met een diepe dankbaarheid. De grote heilmeester is geboren en heeft zijn werk gedaan. Hij is mens geworden en is ons bestaan ingegaan. Hij heeft er in al zijn vruchteloosheid deel aan gehad. Hij heeft ook door zijn leven in vernedering laten zien dat verlossing een kans heeft ook in dit bestaan. Kijk maar naar de Heiland. Als God zijn eigen zoon mens laat worden, is dat omdat Hijzelf ons bestaan, zijn schepping, niet opgeeft. Ons ver-

wat je nu hoort in de voetbalstadions, past ook bij het volk van God

weende, juist is. Het is immers altijd gevaarlijk om conclusies te trekken uit wat niet vermeld is. Het is echter wel duidelijk, dat Hij veel verdriet en miskenning en eenzaamheid gekend heeft. De vossen en vogels hadden tenminste nog een eigen plek, Hij niet. Zijn leven eindigde aan het kruis, teken van uitgestoten zijn door God en mensen. Van de grootste verlatenheid. Van pijn en van de dood. Hij heeft zo gehoorzaamheid geleerd uit hetgeen Hij heeft geleden, Hebreëën 5:8. Christen zijn is daarom

trouwen rust niet op loze beloftes, die niet waargemaakt kunnen worden. Ons geluk is niet een ijle zeepbel, die weer uit elkaar spat, maar gaat terug op een geboortebericht van enkele duizenden jaren geleden. We hebben alle reden om blij te zijn.

Ds. Jan Kuiper is productontwikkelaar Steunpunt Gemeenteopbouw.

uit de kerken

Veenendaal Oost - beroepen: H. Folkers (miss. predikant voor Spakenburg-Zuid), die dit beroep heeft aangenomen. Ds. Folkers blijft missionair predikant in Congo

Pijnacker-Nootdorp - beroep aangenomen: kandidaat R.T. te Velde, die bedankte voor Vrouwenpolder, Lutten en Beilen/Hooghalen.

Voorstel voor een bijzondere synode

In een van de zusterkerken ontstaat een breuk. Alleen als de waarheid van het Woord op het spel staat is zoiets denkbaar. Dan nog is de pijn groot. Maar je neemt geen afscheid zonder intens bidden en smeken. Na een allerlaatste poging elkaar vast te houden in de eenheid van Christus.

E.A. de Boer ■

Artikel 46

Wat kunnen zusterkerken in den lande doen? Zo'n situatie is ontstaan in Kampen-Noord. De zusterkerken kunnen bidden en wachten. Het intussen overlaten aan de normale weg van hoger beroep. De kerkorde biedt nog één andere mogelijkheid. 'Indien de Generale Synode naar het oordeel van tenminste twee particuliere synoden binnen de drie jaar moet worden samengeroepen, zal de aangewezen samenroepende kerk tijd en plaats daarvan vaststellen...' (KO art. 46).

De classis Utrecht heeft besloten een voorstel tot het samenroepen van zo'n vervroegde synode te steunen. De redactie van *De Reformatie* gaf ruimte om het besluit te publiceren, met een toelichting van mijn hand (die we in het volgende nummer hopen af te drukken).

Besluiten

1. De Gereformeerde Kerken in de classis Utrecht, in vergadering bijeen op 14 december 2006, besluiten de samenroepende kerk voor de Particuliere Synode Utrecht 2007, Amersfoort-De Horsten, te verzoeken een vervroegde p.s. te beleggen, zo mogelijk in februari 2007.
2. De classis Utrecht stelt unaniem aan de Particuliere Synode Utrecht voor de samenroepende kerk te Zwolle-Zuid te verzoeken naar art. 46, lid 3 van de kerkorde, onder goedkeuring van de P.S. Overijssel, in de eerste helft van 2007 een generale synode samen te roepen. Aanleiding tot een vervroegde synode is de verdrietige situatie in de

zusterkerk te Kampen-Noord, waar de gemeente van onze Heer Jezus Christus in 2004 gescheurd is.

Doel van het samenroepen van een synode is in de eerste plaats een teken van de gezamenlijke kerken af te geven dat deze zusterkerk ons bijzonder ter harte gaat. In de tweede plaats dat de synode gereed is in een zo vroeg mogelijk stadium die zaken te behandelen die vanuit Kampen-Noord op de tafel van de synode gebracht worden.

3. De kerkenraad van de Gereformeerde Kerk te Kampen-Noord (Eudokia) en die van het deel dat in het Ichthus-college vergadert van bovenstaand besluit met de gronden in kennis te stellen. De kerken te Amersfoort-De Horsten en te Zwolle-Zuid zullen een afschrift ontvangen. Ook wordt het genoemde besluit integraal gepubliceerd in de hoop dat ook een tweede classis in de P.S. Utrecht een verzoek als in besluit 1 genoemd doet en een tweede particulier ressort een verzoek als in besluit 2 aan Zwolle-Zuid doet.

Gronden

Feitelijke grond voor deze oproep is de impasse die tussen het Eudokia en Ichthusdeel van onze zusterkerk te Kampen-Noord ontstaan is nu:

1. de uitspraken van de generale synode te Amersfoort 2005 geen toenadering tot gevolg hadden;
2. het Ichthus-deel een verzoek tot revisie van die uitspraken voor de regulier bijeen te komen synode van 2008 aankondigde en op korte termijn zal indienen;
3. in een brief d.d. 19 januari 2006

aan alle kerken vraagt Ichthus 'de besluiten van de generale synode inzake Kampen-Noord niet te ratificeren en de band met ons, de zusterkerk van de Gereformeerde Kerk te Kampen-Noord (Ichthus), niet los te laten maar ons te blijven erkennen in de kerkelijke samenleving'.

4. de kerkenraad van de Eudokia-gemeente met instemming van de classis Kampen intussen tot afzetting van ds. E. Hoogendoorn als dienaar van het Woord is overgegaan. Met de afzetting van haar predikant de vraag rijst of het Ichthus-deel van de gemeente als deel van het kerkverband beschouwd kan worden.

Geestelijke grond voor deze oproep is:

5. dat het ons allen aangaat wanneer een zusterkerk al lange tijd in nood is, in twee delen uiteen gevallen is en gescheiden leeft;
6. dat de gemeente te Kampen-Noord ons in het bijzonder ter harte gaat omdat de kerken in die plaats de Theologische Universiteit gevestigd hebben en veel van hun aanstaande predikanten in het kerkelijk leven aldaar hun theologische opleiding en geestelijke vorming ontvangen.

Namens de classis,

Ds. G.A. Heek, preses - Ds. R.P. Heij, scriba

Worship

Begeert de koning uw schoonheid, buig voor hem, hij is uw heer.

Psalm 45:11

J.B. de Rijke ■

Révérance. Ritselende rokken ruisen. Stilte. Van haar adembenemende schoonheid is niets meer te zien. Door te buigen maakt ze zich klein. Dat is wat er is te zien. Maar gebeurt ook wat er is te zien? Schikt ze zich ook naar haar heer? Geeft ze zich ook aan hem over?

Schijn bedriegt

Het uiterlijk van de buiging heeft die bedoeling. Je klein maken. Je schikken naar, onder de koning. Maar wie heeft niet de films gezien of de boeken gelezen van die paleisintriges. En dan bleek dat uiteindelijk niet de koning de macht had maar een ander. Soms, de koningin. Die met alle schijnbare nederigheid uiteindelijk de koning om haar vinger wond of simpelweg bedroog. De invloed die Izebel ooit had op Achab is daarvan een typisch voorbeeld. Uiteindelijk gebeurde wat zij wilde.

Sfeer of realiteit

Dat soort hofintriges zijn voor ons een ver-van-ons-bed-show. Om te zien in een film of over te lezen in een boek. Maar het gaat altijd over anderen. En dat lijkt ook zo in deze psalm. En hoe het wat dat betreft verlopen is met de bruid van Psalm 45. Deze prinses uit Tyrus, vertelt het verhaal niet. Maar dit verhaal komt heel dichtbij als je deze psalm leest in adventsperspectief. Jezus die als koning-bruidegom mag verwachten dat wij persoonlijk en samen als gemeente, buigen voor Hem. In het uiterlijk gebeurt dat nu al. In psalmen, lofzangen, geestelijke liederen vind je de grootheid, verhevenheid van God, Gods Zoon bezongen. Met daarbij de oproep om voor Hem te buigen. Geestelijk. En soms wordt dat ook lichamelijk onderstreept. Knielen. En generaties groeien ondertussen op die leren onderscheiden tussen praise-lofprijzing en aanbidding-worship. Concerten van aanbiddingsleiders worden enthousiast bezocht. Maar wat zowel bij een kerkdienst als een concert de vraag is: voelde ik me in die sfeer thuis voor dat moment of sluit die sfeer aan bij mijn leven? Is het mijn leven?

Dezelfde

'Jezus is Heer' zeggen of zingen lijkt niet moeilijk. Hoezeer dat ook als werk van de Geest is te typeren. Maar wat heeft Koning Jezus mij als Heer van mijn leven te zeggen? Laat ik Hem ook aan het Woord? Dat is niet een kwestie van gewoon doen, maar vooral een zaak van kennen. Weten wie ik voor mij heb. Onder de indruk komen van zijn liefde, zijn macht, zijn glorie. Een zekerheid als baken in een onrustig bestaan. En dat is tegelijk het wonder. Want wat er ook verandert in mijn leven en wat mijn leven ook door elkaar kan schudden, Jezus als mijn Heer en Koning verandert niet. En dus heb ik ook altijd reden voor aanbidding. En motivatie.

Overgave

In aanbidding maak ik me klein. Maar mijn Heer en Koning kijkt dwars door mij heen en peilt mijn hart. Het hart van de gemeente. Hij wil een leven peilen vol liefde, genegenheid, respect voor Hem die groot en heilig is. En tegelijk intiem dichtbij. De bruidegom. Toen Hij kwam waren het drie vreemdelingen uit een ver land die voor Hem op de knieën vielen. Hij is nu in de hemel met als doel dat in de naam van Jezus elke knie zich zal buigen, in de hemel, op de aarde en onder de aarde, en elke tong zal belijden: Jezus Christus is Heer. Gefeliciteerd als je dat nu al vol overgave doet. Met hart en mond en handen.

Ds. Jan Bert de Rijke is predikant van de Gereformeerde Kerk te Krimpen a.d. IJssel.

Echt één

wandelen met God

Stel, dat de Amerikanen het niet redden in Irak, wat doen ze dan?

Dan gaan ze terug naar huis.

B. Luiten ■

Dat klinkt nogal nuchter, maar zo zal het toch ongeveer zijn. Als de overwinning niet kan worden behaald, zullen ze dat moeten toegeven. Dan is de bevrijding mislukt, hoe bitter dat ook klinkt. Nu al wordt gezegd, dat de situatie onder Saddam beter was.

Velen zullen zeggen, dat ze dat hadden voorspeld. Maar wie had kunnen weten van zulk niets ontziend verzet? Elke dag die bomaanslagen, al dat bloed, en die ontvoeringen, die martelingen. 'Zalig de vredestitchers', zegt de Schrift. Maar ondank is 's werelds loon. Als dit niet lukt, uiteindelijk, is er voor de 'bevrijders' heel wat te verwerken. Dan gaat dat hele leger terug naar huis. Dan hebben ze wel iets bereikt, maar niet hun doel. En hoe het dan verder moet, in Irak? Dat weet God alleen.

Een weg terug

Nu gaat het mij verder niet om de Amerikaanse politiek. Het gaat mij slechts om dit ene aspect: er is hoe dan ook een weg terug voor de bevrijders, ook wanneer in het ergste geval de missie mislukt. Dan kunnen ze weg uit de brandhaard, terug naar hun huis, hun welvaart, hun baan, en zo meer.

Eens sprak ik een hulpverlener, die tijdelijk terug was uit Angola. Vrijwel alles van haar welvaart had ze opgegeven en losgelaten om daar te kunnen helpen. Dagelijks hielp ze talloze vluchtelingen verder, bij de terugkeer naar hun land. Allemaal heel primitief, ze paste zich in alles aan, terwijl ze voortdurend op haar hoede moest zijn voor gevaar. Ze zou zomaar op een mijn kunnen lopen, bijvoorbeeld.

Ik dacht: dat zullen die Angolezen dan toch wel waarderen, dat iemand zo ver gaat om hen te helpen? Maar nee, ze waren steeds agressief. Ze vertrouwden haar niet. Want ze wisten allemaal (en sommigen zeiden het ook): als het fout liep, had zij als enige een ticket voor het vliegtuig. Zij zou weg kunnen, maar al die thuisloze vluchtelingen niet. Dat gaf voortdurend onvrede, in de zin van: je bent hier wel, maar je bent hier niet echt. *Je bent niet één met ons.* Je bent zo vertrokken als het erop aankomt.

En zo gaat dat ook elders. Het *Rode Kruis*, *Artsen zonder grenzen* en dergelijke organisaties trekken hun medewerkers terug wanneer hun veiligheid niet gegarandeerd kan worden. Heel frustrerend voor iedereen, maar zo gaat dat wel. Al die werkers geven zich in hun missie, maar hebben meestal ook een weg terug. Voor als het fout loopt.

Geen weg terug

Dit alles laat een bijzonder licht vallen op de komst van Jezus, onze Bevrijder vanuit de hemel. Hij kwam in onze ellende, dat is bekend, we gedenken dat met grote dankbaarheid.

Maar beseffen we ook, dat Hij geen retourticket had? Hij kwam niet met een voertuig, dat ter beschikking bleef, voor als het fout liep. Nee, Hij werd één van ons. Hij werd mens, geboren uit zijn moeder Maria. *Dat zou Hij nooit terug kunnen draaien.* Hij had geen zonde, maar kwam wel bij ons in de gevangenis van de dood, zonder deuren. *Er was ook geen deur voor Hem.*

Hij werd echt één van ons, in onze ellende. De weg daaruit zou Hij zelf moeten worden. Anders zou er geen uitweg zijn. Niet voor ons, en ook niet voor Hem.

Wie daarover nadenkt, wordt stil.

Zijn leven lang zou Hij worden beproefd, verzocht, miskend en veracht. Zou Hij ooit in een zonde Zich laten gaan? Het zou kunnen. Hij was als Adam in het Paradijs, al was voor Hem het Paradijs de woestijn, de wereld vol zonde met alle gevolgen daarvan. Jezus zou kunnen zondigen, Hij zou kunnen falen. Satan is slecht, maar niet gek. Hij verzoekt niet iemand, die niet zondigen kan. Daarom was het spannend, dag in dag uit, tot aan het kruis toe. En geen kans Zich terug te trekken. De enige manier om Zich terug te trekken was in het gebed. Daaraan besteedde Jezus vele uren, om zo bij zijn Vader te zijn.

Zo was Hij onder ons. Waarlijk één met ons. Hij had geen vluchtroute.

Uiterste inspanning, helse kwelling, en intussen geen woord, geen gedachte, geen verlangen

tegen God in. Was Jezus wel daarin bezweken, was de bevrijding mislukt, dan was er geen weg terug, niet voor ons en ook niet voor Hem.

Beseffen we deze inzet?

Kunnen we die eigenlijk wel beseffen? Dat de eigen Zoon van God Zich zo aan ons verbindt? Ons lot tot zijn lot maakt? Zijn toekomst aan die van ons verbindt?

Hij werd geboren om altijd echt mens te zijn.

Eén met ons. Hoe dan ook, waar dan ook.

Komt, laten wij aanbidden.

In de Geest van Jezus

Laatst las ik een opmerkelijke uitspraak.

Iemand schreef, dat het voor ons niet zo moeilijk is, om een ander te laten delen in onze rijkdom. We hebben immers genoeg om anderen toe te werpen. Het is voor ons veel moeilijker, om te delen in andermans armoede. Dat gebeurt dan ook niet vaak. Als jongeren 24 uren vasten, om iets mee te voelen met hen die honger lijden, halen ze de krant. Zo bijzonder is dat. We geven wel, maar worden meestal niet één in de ellende van een ander. We stappen daar hoogstens in met één been, zodat we altijd meteen kunnen uitstappen. Tijdelijk dus, altijd klaar om ons terug te trekken, voor als het te gek wordt.

Dat wordt aan de andere kant ook feilloos zo aangevoeld. Een stukje welvaart toegeworpen krijgen, is geen oplossing. Er wordt gehunkerd naar verbondenheid, zonder vluchtroutes. Naar het moment dat de welvaart van de wereld echt eerlijk wordt gedeeld.

Het is een mondiaal probleem. Groter dan wij kunnen oplossen. Wij zullen altijd een retourticket op zak hebben om, na alle hulpverlening, terug te keren in ons eigen land, in ons eigen leven. Zo één als Jezus werd, kunnen wij niet worden.

Maar toch.

Zijn Geest doet ons delen in zijn gezindheid, lezen we. Hij leert ons denken als Jezus. Hij doet ons met andere ogen kijken naar onze naasten, én naar onszelf. Hij leert ons liefde, niet dat je iets geeft, maar dat je jezelf geeft.

Om er te zijn voor je naaste. En zo nodig bij je naaste. Zonder al te veel terugtrekkende bewegingen, maar met echte belangstelling, tot veel bereid. Ieder mens is er één voor wie Jezus is neergedaald. Dat mag jij laten zien, laten ervaren; de boodschap van Kerst voor alle dagen van het jaar.

Er voluit zijn

Bij de laatst gehouden landelijke verkiezingen was er duidelijk sprake van een toenemende radicalisering, naar links en naar rechts. Mensen kozen voor verharding van standpunten, mede als gevolg van verharding die ze in de politiek al zagen.

Inmiddels blijkt, dat een dergelijke verharding onwerkbaar situaties oplevert. Mensen trekken zich terug, op hun eigen gelijk. Andersdenken-

den laten ze los, die doen er minder toe. Toegeven wordt steeds moeilijker, water bij de wijn wordt steeds moeilijker te verkopen.

Het zit in de lucht.

Nee, het zit in de mens.

Terugkijkend op een kerkelijk jaar zie ik heel veel goeds, door Gods genade en Geest. Ook zie ik verharding van standpunten, en het opblazen van verschillen. Ik zie mensen *zich terugtrekken* van wat hen niet bevalt. En het is soms ook zo frustrerend gemakkelijk, hoe gemeenteleden zich *kunnen* terugtrekken! Ze wijden zich aan de gemeente, jawel, maar met een vluchtroute op zak. Er is altijd wel een andere samenkomst, ergens in de buurt. Of desnoods een andere kerk. Er zijn ontmoetingen op het web en in de regio, die zich sterk profileren. Daaraan wordt dan gerefereerd, veel minder aan de plaatselijke gemeente. Wat is die plaatselijke gemeente dan nog? Wie zal zich voluit aan haar binden, met twee benen instappen, van harte voor haar gaan?

De kerk is groter, zo wordt gezegd. We doen hier wel mee, maar we kunnen ook gerust ergens anders naar toe. We zijn hier wel, maar we zijn ook klaar om op elk moment te kunnen vertrekken. Feilloos wordt deze houding aangevoeld, door ieder die de gemeente liefheeft. En het is een leugen. Want hoe wereldwijd Jezus kerk ook mag zijn, Hij voegt je daarbij door je te voegen bij de plaatselijke gemeente. Meer nog: *daar lijft Hij je in!* Dat is een sterk woord, maar precies raak. Je wordt één met Hem en zó met elkaar. Je wordt 'één lijf, één lichaam. Dat kan niet half, dat kan niet met één been erin en één been eruit.

Je laten inlijven bij Jezus is zonder weg terug. In dat geloof, *in die overgave*, kies je voor Hem.

Een retourticket op zak hebben is uit den boze.

Want zo is Jezus niet, zo is zijn Geest in je niet. Door die inlijving bij Jezus, heel persoonlijk, ontstaat de kerk. Doordat je in Hem elkaar ontmoet en ontvangt, om samen één lichaam te zijn. Dat gebeurt door diezelfde Geest. Het is een grote dwaling om te denken dat je met Jezus één kunt zijn, terwijl je die eenheid niet wenst door te trekken naar zijn gemeente. Als Jezus je thuis is, is de kerk geen hotel. Als je met Hem aan tafel gaat, ontmoet je aan die tafel je broeders en je zusters. Je eet met hen van hetzelfde brood. Je drinkt met hen uit dezelfde beker. Je gaat met hen een gemeenschap aan. Om met hen echt één te zijn. Om hen lief te hebben. Om het met hen vol te houden. *Zonder vluchtroute*. Hier is je plek om trouw te zijn, om de ander te dienen, om elkaar mee te nemen naar de Heer.

Komt allen te samen.

Ds. Bas Luiten is predikant van de Gereformeerde Kerk te Zwolle-Centrum.

De andere stad 1

Over de relevantie van het evangelie voor de 'global village'

aan de broederweg

Op woensdag 6 december 2006 vierde de Theologische Universiteit te Kampen haar 152ste verjaardag (dies). Prof. dr. Jakob van Bruggen (onderzoekshoogleraar van 2001-2006) sprak de diesrede uit. De eerste helft van deze rede wordt hieronder afgedrukt. De tweede helft krijgt een plaats in het volgende nummer van De Reformatie.

J. van Bruggen ■

Vraagstelling

Over de relevantie van het evangelie voor de 'global village' wordt tegenwoordig vaak weifelend en vragenderwijs gesproken. Hoe relevant is de christelijke Bijbel eigenlijk voor de moderne samenleving? Indien zij daarvoor al normatief blijft, moeten wij er dan niet een nieuwe relevantie aan verlenen om geen kloof te laten ontstaan tussen de oude, geopenbaarde norm en de nieuwe, empirische werkelijkheid? In allerlei samenhangen krijgen deze vragen aandacht. Het recente proefschrift van De Bruijne heeft er stellig mee te maken. En het onderwerp stond ook centraal op het laatstgehouden congres van de Evangelical Theological Society over het thema 'Christians in the Public Square'. Heel betekenisvol werd deze conferentie van christenen afgelopen november juist in Washington D.C. gehouden. We bevonden ons op het Public Square bij uitstek. Als nieuwtestamenticus kun je je dan afvragen in hoeverre je eigen onderzoek van de nieuwtestamentische geschriften relevant kan zijn voor de moderne samenleving. Het onderzoek van oudere teksten is immers primair gericht op hun historische context van weleer. Is er dan wel een brug van de gedateerde brief destijds naar de gedateerde situatie en de daarmee samenhangende vragen van het moderne Washington of Amsterdam? En als er al relevantie is voor de 'global village', is die relevantie dan ook *vanuit het document zelf* aanwezig? Op deze toegespitste vraag wil ik graag nader ingaan.

Bijbel en evangelie

Naar mijn overtuiging is het van groot belang om in antwoord op dit soort vragen te beklemtonen dat de teksten in de Bijbel vooral relevant zijn vanwege de *werkelijkheid* waarop zij uitzicht bieden en die de onderliggende premisse ervan vormt. Een apostolische brief spitst dit evangelie toe op een concreet lezerspubliek in

die tijd en bij de exegese moet dit volle aandacht hebben, al was het alleen maar om te voorkomen dat deze apostolische tekst door misverstand tegen haar bedoeling in wordt geciteerd en verwerkt. Bij deze lectuur van de brief moeten we echter niet alleen oog hebben voor de concrete toepassing en de tijdbepaalde vormgeving, maar ook en vooral voor het onderliggende evangelie, de vooronderstelling van waaruit een apostel schrijft, de werkelijkheid waarin hij zich bevindt en waarin hij de lezers wil binnenleiden. De tekst is soms een nauwe poort op een specifieke plaats, maar deze poort is wel de poort van de Andere Stad! Het zijn juist die vooronderstellingen van Gods openbaring die relevant waren en blijven. Anders gezegd: de bijbelboeken zijn gedateerd, maar het evangelie waaraan zij ontsproten niet. En dat evangelie kan ook verwoord worden in apostolische geloofsbelijdenissen die 'algemeen en katholiek' zijn, blijvend relevant. Het is veelzeggend dat de Heidelbergse Catechismus op de vraag, "Waaruit weet u dit?" niet ten antwoord geeft: uit de Bijbel. De Catechismus verwijst naar datgene waar de Bijbel zelf ook naar verwijst en ze wijst als onze kenbron aan "het heilig evangelie dat God eerst zelf in het paradijs heeft geopenbaard en daarna door heilige aartsvaders en profeten heeft laten verkondigen en heeft laten afbeelden door de offers en andere schaduwwachtige gebruiken om het tenslotte te vervullen door zijn eniggeboren Zoon" (antw. 19). De catechismus laat ons door het papier van de Bijbel binnenstappen in de geschiedenis van een paradijs, aartsvaders en profeten en symbolische, verwijzende handelingen. Dit is de wereld van het evangelie over de Andere Stad, het hemels Jeruzalem, de vervulling van het paradijs.

Ik wil dit onderscheid tussen de tijdbepaalde tekst en de meer algemene werkelijkheid waaruit deze opkomt nu eerst illustreren aan de hand van de brief aan de Romeinen. Daarna kom ik terug op het onderwerp in het algemeen.

De brief aan de Romeinen en de stad Rome

Toen Paulus' brief in Rome aankwam, was deze stad het centrum van het Public Square in die tijd, gesymboliseerd door het Forum Romanum. Washington aan de Tiber!

Aan de oppervlakte lijkt de brief weinig boodschap te hebben voor deze wereldstad. Er komt geen politiek ter sprake en sociale verhoudingen worden amper benoemd. Dat Nero toen regeerde, weten we niet uit de brief van Paulus. Hoe relevant kan zo'n brief dan nog zijn voor de empirie van de modérne wereldstad?

Bij nader toezien blijkt die relevantie echter aanwezig in de manier waarop Paulus zijn onderwerpen bespreekt binnen een wereld-overkoepelende samenhang van een in Rome niet erkende maar in feite beslissende échte en volledige werkelijkheid.

Ik stip twee punten aan die in de onderstroom van de brief bepalend blijken te zijn en het zijn allebei punten die te maken hebben met een andere stad dan Rome. De brief wijst ten *eerste* boven Rome uit naar Gods kosmische scène en zij wijst ten *tweede* op Abraham, ouder en belangrijker dan Romulus.

1. Gods kosmische scène

Voor de stad Rome leek het evangelie van de Christenen op het eerste gezicht invloedloos en marginaal. Er waren wel al snel martelaren, maar dat is irrelevant, zo leek het. Toch werd dit lijden de kracht die uiteindelijk de wereldstad veranderde. Vandaag is het Forum Romanum puin zonder keizer en we zien de menigten nu samenstromen op Petrus' plein, gezegend door Benedictus XVI.

Aan het begin van dit proces van kerstening staat ook Paulus' brief. Voor Luther vooral de brief over rechtvaardiging door geloof alleen. Maar de brief is méér dan dat. Zij is diep geworteld in de geschiedenis van de Schepper. Van Hem is de aarde, de globe en alles daarin en daarop. Ieder mens is verantwoording schuldig aan Hem. Hij is niet een nieuwe god die Rome voor het eerst binnenkomt, maar Hij is de lang vergeten en onderdrukte Schepper die er altijd al was en Hij eist zijn eigendom weer op.

We voelen dit in de tweede helft van Romeinen 1. God manifesteert zich in zijn werken en daden. Paulus valt niet terug op de Bijbel, hij verwijst kortweg naar het eigen geweten van de mensen die zich voortdurend van God afmaken terwijl zij diepweg beter weten. Gezien vanuit de scheppingsrealiteit en gezien vanuit de schepping van de mens als kennend wezen in deze wereld van God komt het evangelie allereerst naar Rome als een aanklacht.¹

¹⁹Want wat een mens over God kan weten is hun bekend omdat God het aan hen kenbaar heeft gemaakt. ²⁰Zijn onzichtbare eigenschappen zijn vanaf de schepping van de wereld

zichtbaar in zijn werken, zijn eeuwige kracht en goddelijkheid zijn voor het verstand waarneembaar.

We merken hetzelfde in Romeinen 13: een hoofdstuk over de zichtbare autoriteiten van stad en wereld.² Deze mondiale heersers lijken ver af te staan van God en van de Christenen, maar in werkelijkheid zijn zij - onwetend - Gods werktuigen. De schijn is dat zij zelfstandig regeren: de autoriteit van de mens lijkt mondig geworden in de macht. Maar in werkelijkheid zijn het aangelijnde machten. Het evangelie komt geen machten inpalmen met zoete woorden, maar het predikt dat de zogenaamd vrije machten in werkelijkheid gebonden zijn aan de Koning van de Andere Stad, kern van het hemelrijk. In deze wereld van Gods macht komt het evangelie allereerst naar Rome als een *claim*.

1Iedereen moet het gezag van de overheid erkennen, want er is geen gezag dat niet van God komt; ook het huidige gezag is door God ingesteld.

De vooronderstellingen van hoofdstuk 1 en 13 zijn heel onverwacht voor Romeinse lezers. Zij waren gewend aan een open samenleving met vele standbeelden en goden en godinnen en met vele menselijke invloeden. Zij zijn zich absoluut niet bewust van de kosmische relevantie van de Schepper, Israëls God. Aanklacht en claim zijn nieuw voor hen. Paulus gaat echter uit van deze relevantie wanneer hij zijn tijd bepaalde toepassingen maakt. En die toepassingen worden voor de Christenen in Rome juist normatief omdat ze afgeleid zijn uit een relevante *werkelijkheid* die men weer leert erkennen en ontwaren.

2. Abraham en Romulus

De aardse stad of de global village wordt daarnaast door Paulus ook geconfronteerd met de betekenis van Gods plan met Abraham voor alle wereldsteden van de volken.

In hoofdstuk 4 spreekt Paulus over Abraham als 'onze vader'.

1Wat moeten wij nu zeggen over onze stamvader Abraham?

Zo aan het begin van dit hoofdstuk is dit een vreemde en provocerende manier van spreken. Hoe kan Paulus een heidenchristelijke lezerskring die zich allesbehalve 'joods' voelt aanspreken als 'Abrahams nageslacht'? De Romeinen zijn nakomelingen van Romulus en Remus, niet van Abraham!

In de rest van het hoofdstuk maakt Paulus wel duidelijk hoe hij zo van start kon gaan. Gods geschiedenis met Abraham is bepalend voor het vervolg tot aan Christus toe. Gods zoon verbindt alle gelovigen met de vader van de gelovigen: Abraham. Een belofte aan een onbekende herdersvorst uit een ver verleden blijkt bepalend te zijn voor wat er gebeurt in Paulus' tijd en in Rome. Deze onbekende Abraham blijkt een mondiale identificatiefiguur te zijn. Het aanzuigende centrum van de mensheidsge-

schiedenis is niet Athene met Plato of Rome met Seneca of de moderniteit van de Verlichting, maar een kameelrijdende man van eeuwen terug. Met hem zullen alle volken gezegend worden. Abraham is mondiaal relevant en dat moet men weten ook! Het evangelie verzet in Rome de bakens!

In de bekende hoofdstukken 9-11 treffen we iets soortgelijks aan. Christenen worden geplant in de boom van Israël met Christus Jezus als de wortel.

25 Er is, broeders en zusters, een goddelijk geheim dat ik u niet wil onthouden, omdat ik wil voorkomen dat u op uw eigen inzicht afgaat. Slechts een deel van Israël werd onbuigzaam, en dat alleen tot het moment dat alle heidenen zijn toegetreden. 26 Dan zal heel Israël worden gered.

Dit betekent opnieuw dat Gods plan met Abraham mondiale reikwijdte heeft. Christenen zijn geen uitzondering op de wereldgeschiedenis, zij zijn er de eerstelingen van.³ Zij staan nu al te boek als burgers van de Andere Stad die gebouwd wordt op het fundament van aartsvaders en apostelen. Het evangelie van het hemelrijk overstijgt de stad Rome vanaf de eerste dag, al hebben de keizers pas vanaf Constantijn de waarheid van psalm 47 erkend:

*8 God is koning van heel de aarde,
Zing een feestelijk lied.*

*10 De vorsten van de volken zijn bijeen
In het gevolg van Abrahams God.
Zijn schildwachten zijn ze op aarde.
Hoog is Hij verheven.*

Prof. dr. Jacob van Bruggen is emeritushoogleraar van de Theologische Universiteit te Kampen.

Noten:

- 1 Dit is niet alleen een zogenaamde 'objectieve' kennis, zoals Cranfield suggereert, maar het is ook een *feitelijke* kennis die behoort tot de subjectiviteit van iedereen, hoewel dikwijls onderdrukt. Mensen zijn schuldig wanneer zij het public square vullen met hun eigen standbeelden en afgodsbeelden. Zij staan schuldig wanneer zij geen eer geven aan de Almachtige. De stilte in Rome over Israëls God is de schuldige ontkenning van zijn publieke openbaring.
- 2 Dit hoofdstuk handelt niet over onzichtbare hemelse autoriteiten uit de engelenwereld, zoals Cullmann en anderen suggereerden. Cullmann, Oscar, 'Zur neuesten Diskussion über die *exousiai* in Röm. 13:1', *Theologische Zeitschrift* 10 (1954), 321-336.
- 3 Brief van Jakobus 1:18

HOOFDREDACTEUR:

Prof. Dr. B. Kamphuis

EINDREDACTEUR:

Dr. E.A. de Boer

OVERIGE REDACTIELEDEN:

Dr. A.L. Th. de Bruijne, Drs. I.D. Haarsma,
Prof. Dr. G. Kwakkel, Drs. B. Luiten,
Prof. dr. S. Griffioen, J. Westert.

MEDEWERKERS:

J.J.D. Baas, J.M. de Jong, Ds. G. Riemer,
Dr. J. Smelik, Drs. H. Veldman

BESTUURSLEDEN STICHTING

DE REFORMATIE:

A. Verhoeff (voorzitter),
Drs. B. Bos (secretaris),
F.H. Haveman (penningmeester)

BLADMANAGEMENT:

Mevrouw M.T. Kremer
Scholma Druk bv, Postbus 7
9780 AA Bedum, tel. 050 3013636

Alle stukken voor de redactie bij voorkeur per
E-mail: reformatie@scholma.nl, ingeval per
post via bovengenoemde postbus.
Uitgever: Print Media bv, Bedum
Technische realisatie:
Scholma Druk bv, Bedum

ADMINISTRATIE EN

ADVERTENTIES:

Scholma Druk, postbus 7,
9780 AA Bedum.
Telefoon: 050 - 3013636.
Fax: 050 - 3012732
(o.v.v. Reformatie).
E-mail: reformatie@scholma.nl
Aanlevering advertenties in overleg.
ING Bank: 66.30.92.620

ABONNEMENTSPRIJZEN:

€ 49,50 per jaar
studenten € 19,50;
buitenland € 130,00
- abonnementsjaar loopt van
1 januari t/m 31 december
- opzegging van het abonnement dient 1
maand voor aanvang van het nieuwe abon-
nementsjaar schriftelijk of per e-mail te
geschieden (voor 1 december)
Losse nummers € 1,50 (incl. porto).

De Reformatie is op Daisy cd-rom
verkrijgbaar bij de Chr. Blinden-
bibliotheek voor blinden en slecht-
zienden. Tel. (0341) 565477.

ADVERTENTIES (acquisitie en verkoop):

J. Hoogenboom, tel. 050-4091204,
fax 050-4091252
e-mail: info@hoogenboom-communicatie.nl
Prijs: € 0,45 per mm.
Contracttarief op aanvraag.

Zonder schriftelijke toestemming van de uit-
gever is het niet toegestaan artikelen uit dit
blad over te nemen.

Web: www.dereformatie.nl
ISSN 0165-5191

Kerkhistorische agenda 2007

Ze is er! Ze is er wéér! De kerkhistorische agenda.

In 2006 voor het eerst uitgekomen ligt ze nu weer klaar voor het jaar 2007. Gewoon te koop in de boekwinkel.

H. Veldman ■

Een bijzondere agenda, want ze heet niet slechts *historisch* (dat is al prachtig), maar ook nog eens *kerkhistorisch*. Bij elke dag een paar feiten uit de lange kerkgeschiedenis. Je wordt er even bij bepaald dat je als kerk zo'n 2000 jaar in deze wereld staat. Je wordt elke dag even stilgezet bij een bijzondere persoon of gebeurtenis. Zonder toelichting, maar over een aantal in 2007 te herdenken personen en gebeurtenissen heeft redacteur ds. L.J. Geluk een korte bijdrage geschreven.

Een en ander nodigt je wel uit om na te gaan wat er die dag zoveel jaren geleden precies aan de hand was. Wie was dat nog maar: José Ortega y Gasset die op 18 oktober 1955 zijn laatste adem uitblies? Even zoeken en dan blijkt dat je nog een boek van de man in huis hebt ook: *De opstand der horden* (13de druk, 1966). Maar... wat heeft dat nu met kerkgeschiedenis te maken? Ik denk, dat je als christen zonder meer oog moet hebben voor de krachten van de massamens die de samenleving meer dan eens bedreigen – al hoeft je de analyses van deze cultuurfilosoof niet als afdoend te beschouwen. Maar toch, je bent gewaarschuwd door een anti-fascist.

De datum van 2 november 1561 is dan wel pure kerkgeschiedenis! Toen de wacht van het kasteel in het Zuid-Nederlandse Doornik het pakketje met de *Confession de foy* (en ook nog enkele brieven) vond dat Guido de Brès die nacht over de muur had gegooid (of had laten gooien)! Vanaf dat moment was de stem van de gereformeerde Nederlander niet meer weg te denken: niet uit de kerken (al of niet 'onder het kruis'), ook niet uit het publieke domein en zeker niet uit de gedachtespinsels van de regering. Maar als je dan 31 mei opslaat dan weet je meteen ook weer hoe het een paar jaar later met Guido de Brès en zijn collega Pérégrin de la Grange op aarde is afgelopen. Natuurlijk zou ik zo nog een poosje door kunnen gaan, maar ik laat de rest nu maar 'in portefeuille'. U begrijpt dat ik deze agenda voor 2007 van harte bij u aanbeveel.

Vergeleken met die van 2006 is hij op een aantal punten wezenlijk verbeterd: met name de scherppte van de afgedrukte letters is beter. En wat ook mooi is: iedere week én iedere dag krijgt een bijbeltekst ter overdenking mee; geheel in de stijl van de *Losungen* van de Herrnhutters.

Mag ik ook nog een wens doen? Net zoals in 2006 worden ook voor 2007 de personen vermeld op hun sterfdag; soms staat hun geboortedag er tussen haakjes bij. Maar zou het niet eens andersom kunnen? De geboortedag aangeven en dan de sterfdag tussen haakjes (of die bij de datum van overlijden zelf vermelden). En verder kunnen wat mij betreft bepaalde (minder belangrijke) feiten ook wel worden weggelaten; de stofkam is daarvoor een geëigend apparaat. Maar verder: alle waardering voor dit jaarlijkse hulpmiddel.

N.a.v.: L.J. Geluk (red.), *Kerkhistorische Agenda 2007*.
Uitg. Boekencentrum, Zoetermeer, ISBN 90 239 1983 1.
Prijs: € 11,90 (gelijk aan die van 2006).

Drs. Harry Veldman is kerkhistoricus en woont te Zuidhorn

P.S.

Bij de schoolvakanties van 2008 is de zomervakantie voor de noordelijke regio ingekort tot drie weken. Kijk, dat nemen we natuurlijk niet.

Abraham Kuyper na 'de storm'

Na alle drukte rond de pas verschenen biografie van Jeroen Koch over Abraham Kuyper kunnen we ons nu in alle 'vree' richten op een bijzonder interessante verzameling Kuyper-studies. Met het afscheid van dr. Jasper Vree als docent aan de Vrije Universiteit verscheen een door hem zelf samengestelde bundel kerkhistorische studies die stuk voor stuk regelrecht vanuit de bronnen zijn opgebouwd en betrekking hebben op vaak minder goed belichte momenten en perioden uit het leven van de jonge Kuyper.

H. Veldman ■

Het is een welkome aanvulling op het werk van dr. George Puchinger die in 1987 'de jonge Kuyper' beschreef (1837-1867). Vree begint al vroeg, namelijk in 1848, op het moment dat Abraham Kuyper J.F. zoon als 11-jarige jongen met zijn ouders in Middelburg woont en op de avond van 10 oktober de slaap niet vatten kan en om half twaalf tot bekering komt, namelijk tot een vast besluit 'het kwade te vlieden en het goede te streven'. Dit gebeuren wordt door Vree geschilderd in de context van het gezin van ds. J.F. Kuyper dat een jaar later verhuisde naar Leiden. Daarna krijgt de volwassen geworden Leidse student Kuyper de volle aandacht als we hem in 1860 bezig zien met het schrijven van de (Latijnse) tekst van zijn *Commentatio* over het kerkbegrip van Johannes Calvijn en Johannes a Lasco. Deze bron van kennis over Kuypers theologie was tot nu toe nauwelijks geraadpleegd, maar Vree heeft er zijn beste krachten aan gegeven om de tekst van de *Commentatio* in het Engels over te zetten (de publicatie kwam uit in de herfst van het vorige jaar), terwijl hij nu in deze bundel de Nederlandstalige editie aanreikt van zijn 'Historical introduction' bij de vertaalde *Commentatio*. Vree stelt zonder omwegen dat dit werk van de jonge Kuyper een sleuteltekst is voor zijn hele oeuvre. Wie Kuypers kerkleer in zijn origine wil leren kennen, kan niet meer volstaan met de overigens breed opgezette dissertatie *Het kerk-*

begrip in de theologie van Abraham Kuyper door P.A. van Leeuwen O.F.M. (Franeker 1946); hij zal nu met Vree een herstart moeten maken. En die is sterk dogmatisch bepaald.

Abraham Kuyper werd na zijn promotie op Calvijn en A Lasco predikant te Beesd in 1863, waar hij al iets van zijn ideeën over de kerk in praktijk wilde brengen, zoals het actief kiesrecht voor de vrouw in de kerk. Toch heeft Kuyper ook zeker aanrang gevoeld om als kerkhistoricus verder te gaan. Zijn interesse voor de kerk en theologie van de 16de eeuw was en bleef groot, vooral gericht op Calvijn en A Lasco. Daarnaast wilde hij ook graag bronnenpublicaties over de reformatie van de 16de eeuw het licht doen zien in een reeks van de mede door Groen van Prinsterer opgerichte 'Marnix-vereniging', genoemd naar de Nederlandse calvinist Marnix van Sint Aldegonde. Vier jaar na zijn intrede in Beesd vertrok Kuyper naar Utrecht, waar hem heel veel strijd wachtte en die hij ook zeker niet uit de weg ging, zowel binnen als buiten de kerkelijke gemeente. Uitvoerig gaat Vree in op zaken die duidelijk maken hoe Kuyper steeds verder opschuift naar de orthodoxe richting in de Hervormde Kerk.

Over zijn periode in Amsterdam (1870-1874) geeft Vree een zeer gedetailleerd beeld van Kuypers optreden als gemeentepredikant. In die tijd

ontpopte Kuyper zich als journalist op kerkelijk en politiek terrein met *De Heraut* en *De Standaard*. Zijn contacten met Groen van Prinsterer baanden mee de weg naar de Tweede Kamer.

In het laatste hoofdstuk werpt Vree een kritische terugblik op Kuypers zelfportret 'als aankomend calvinist' in zijn beroemd geworden en tevens omstreden *Confidentie* van 1873. Met het jaar 1874 sluit Vree zijn geschiedschrijving af. In dat jaar ging Kuyper de politiek in om als vertegenwoordiger van de Antirevolutionaire partij (in oprichting) te proberen zijn 'calvinistische' idealen op democratische wijze om te zetten in politieke besluiten. Als Vree een van zijn hoofdstukken besluit met de stelling dat wie Kuyper wil begrijpen nooit over het hoofd mag zien 'dat hij zich een reisgenoot van de Emmaüsgangers heeft geweten'. Leerling en dienaar te zijn van Jezus Christus, de opgestane Heer die als Koning kerk en wereld regeert - dat was Kuypers ideaal, later uitgebreid verwoord in zijn driedelig werk *Pro Rege*.

De hier gebundelde studies van Vree vormen een doorwrocht en uitvoerig geannoteerd geheel en verdienen onze grondige belangstelling.

N.a.v.: J. Vree, *Kuyper in de kiem. De precalvinistische periode van Abraham Kuyper 1848-1874*. Uitg. Verloren Hilversum, 2006; omvang 424 blz.; ISBN: 90-6550-925-9. Prijs: € 35,-.

Luther onze huisvriend opnieuw herdrukt!

In duizenden gezinnen moet er nog wel een exemplaar van te vinden zijn: het befaamde boek van Paul Scheurlen over de ex-monnik die in 1525 met een ex-non trouwde in Wittenberg. En dus hebben we het over Maarten Luther.

De schrijver gaf het boek in 1917 uit, ter gelegenheid van de herdenking van 400 jaar kerkhervorming. Verschillende keren al werd dit werk zowel in Duitsland als ook in ons land herdrukt. Onlangs weer in het Nederlands onder de titel *Luther onze huisvriend*.

Het speciale van dit boek is dat we Luther hier niet als theoloog maar als huiselijk man tegenkomen, die in zijn vele gesprekken wijze raad verschaft aan zijn vrouw, zijn kinderen en zijn vele vrienden. En vanuit die alledaagse invalshoek wordt meegedeeld met de hervormer als

hij zijn verantwoordelijke werk doet. Zijn leven - met al zijn ups en downs - wordt beschreven vanuit sterke betrokkenheid op de christelijke vroomheid van Luthers en zijn vrouw Katharina von Bora.

De jongste Nederlandse bewerking betekende een behoorlijk stuk schaaftwerk in de ooit door Scheurlen bijgevoegde - vaak persoonlijke - bespiegelingen (die vaak niet meer als actueel kunnen worden beschouwd). De auteur was vroeger in Duitsland een erkend kenner van de sekten.

Een register van namen en zaken maakt het zoeken naar personen en gegevens een stuk gemakkelijker. Dit werk is een prima leesboek voor ieder die maar belangstelling heeft voor de plaats van Luther in gezin en samenleving.

N.a.v.: Paul Scheurlen, *Luther onze huisvriend*.
Uitg. De Banier Utrecht, 2006. Vertaald en bewerkt door Erika Heijboer. Omvang 303 blz.;
ISBN 90 336 0597 X. Prijs € 19,75.

Drs. Harry Veldman te Zuidhorn

**Nederlandse Stichting
"Verpleegkundigen
voor Israël"**

Ook uw steun is nodig!

De V.V.I. stelt zich ten doel:
Israël helpen met de verpleging
van alle bevolkingsgroepen,
ongeacht afkomst en overtuiging.

***Verpleegkundige Hulp
discrimineert niet...***

Giften graag op giro 3885840

t.n.v. Penn. VVI, Postbus 476,

3440 AL Woerden

Int.: Secretariaat tel 010-4137951

email: adm.vvi@planet.nl

Ook bemiddeling bij uitzending vrijwilligers

Geeft u óm Israël, geef dan vóór Israël

lied van de week

Lied van de week:

Voor zondag 31 december en 7 januari
a.s. is er geen liedbespreking i.v.m. de
kerstvakantie.

**Het volgende nummer
verschijnt Deo Volente
op 6 januari 2007**

dp **Jubileumpodium
LPB op Schooldag**

Al jaren is de Schooldag een 'topdag' voor onze gereformeerde broeders en zusters, de TU zelf, maar ook voor de medewerkers en gebruikers van de LPB.

Een dag van meeleven, ontmoeten, kijken en luisteren. We vinden het belangrijk om zo verbondenheid met de TU én met elkaar een plek te geven.

Dit jaar viert de LPB haar 40-jarig jubileum. Daarom willen we in dit jubileumjaar iets speciaals doen.

De LPB zal een podiumprogramma gaan opzetten met allerlei muzikale bijdragen. Een afwisselend, feestelijk en gezellig programma. Het podium waarop dit plaats zal vinden vindt u achter de Broederkerk.

We zien u daar graag langskomen!

Gaat u er niet heen? Dan kunt u bij ons de opnamen van het podium, maar ook van de andere Schooldag-bijeenkomsten bestellen.

Meer weten?
Bel: 038-42 70 448 of mail naar lpb@gbouw.nl.
Voor de volledige catalogus kijkt u terecht op www.luisterpost.nl

luisterpost | bralelectah

Voor elkaar!

Geef *Red een Kind* deze kinderen een kans

Shyam - 6 jaar

Priyanka - 6 jaar

SponsorKind De ouders van Shyam en Priyanka zijn straatarm. Ze verdienen niet genoeg om voor hun gezin te kunnen zorgen. Zonder u kunnen Shyam en Priyanka niet naar school. Met uw hulp kunnen wij hen een dagelijkse maaltijd geven en krijgen zij onderwijs. Samen met u geven we hen de kans op een goede toekomst. Shyam en Priyanka zijn geen uitzondering. Help ons helpen. Dat kan al voor € 22,50 per maand.

Voor meer informatie: www.redeenkind.nl
Tel. 038 - 460 46 48 • E-mail: info@redeeenkind.nl

INVENTARIS

vertrouwd verzekerd

speciale verzekeringen voor kerken, zorginstellingen en monumenten

De premie is laag en de dekking is hoog.
Wat wil je nog meer?

Postbus 500 5240 AM Rosmalen www.donatus.nl tel. 073 - 5221700

